

วารสารวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองของไต้หวันและความ
สัมพันธ์กับประเทศไทยในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม
The Change of Political Identity of Taiwan and the
Relationship with Thailand
in the Social and Cultural Dimension

รุ่งทิพย์ จันทร์ธนกุล

รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, อาจารย์ประจำสาขาวิชา

รัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Abstract

The objective of this research is to study the change of political identity and interests of Taiwan that affect the relationship between Taiwan and Thailand in the social and cultural dimension from the Constructivist theory. This research uses qualitative research by using documentary research and in-depth interview with 4 Thai and Taiwanese scholars and 2 high-ranking officials of Taipei Economic & Cultural Office in Thailand. The data are analyzed by using descriptive analysis. The results and the suggestion are summarized as follows:

Taiwan's democratization has begun in the 1980s which has defined the new meaning of Taiwanese national identity and interests. This change has been consistent with the norms of international politics during the end of the cold war that liberal democracy is universal value. According to Constructivism, the new constructed national identity of Taiwan aims to determine forms of relations that are different from ones in the past. The rise of Taiwanese democratic political system identity has propelled its foreign policy to extend cooperation with various countries. Especially, the New Southbound Policy has emphasized more people-to-people cooperation that advances the relationship between Taiwan and Thailand in education and tourism, including the cooperation among International Non-Governmental Organizations and Non-

Governmental Organizations of both countries. The research suggests that Thai government, Thai private companies, as well as Thai civil society organizations should seek more cooperation in several aspects such as education, medicine, and technology with Taiwan which has advanced competencies and capabilities more than Thailand.

Keywords:

Taiwan, Political Identity, International Relations, Social and Cultural Dimension, Constructivism

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและผลประโยชน์ของไต้หวันที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวันกับไทยในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมจากมุมมองของทฤษฎีในสำนักประกอบสร้างโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพคือการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวไต้หวันจำนวน 4 ท่าน รวมถึงเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทยจำนวน 2 ท่าน ข้อมูลทั้งหมดถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการศึกษาและข้อเสนอนี้มีดังต่อไปนี้

กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไต้หวันเริ่มต้นขึ้นในทศวรรษ 1980 ได้กำหนดนิยามความหมายใหม่แก่อัตลักษณ์และผลประโยชน์แห่งชาติของไต้หวันซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับทิศทางของการเมืองระหว่างประเทศในช่วงยุคปลายสงครามเย็นเป็นต้นมา ที่ระบอบเสรีประชาธิปไตยเป็นค่านิยมสากล และเมื่อวิเคราะห์ภายใต้กรอบของทฤษฎีในสำนักประกอบสร้างนิยมก็จะเห็นได้ว่า ปัจจัยด้านอัตลักษณ์ที่ไต้หวันได้สถาปนาขึ้นใหม่นี้มีเป้าหมายในการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่แตกต่างไปจากอดีต ทั้งนี้การเกิดขึ้นของอัตลักษณ์ทางระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยของไต้หวันมาพร้อมกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ต้องการขยายความร่วมมือในด้านต่าง ๆ กับนานาประเทศ โดยเฉพาะนโยบายมุ่งใต้ใหม่ที่ให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้นกับความร่วมมือระหว่างประชาชนกับประชาชนซึ่งช่วยส่งเสริมให้ไต้หวันและไทยมีความร่วมมือมากขึ้นในด้านการศึกษาและการท่องเที่ยว รวมถึงความร่วมมือระหว่างตัวแสดงที่เป็นองค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ ตลอดจนองค์การพัฒนาเอกชนและภาค

ประชาสังคมของไต้หวันและไทย นอกจากนี้การวิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ รัฐบาลไทย บริษัทเอกชนตลอดจนองค์การภาคประชาสังคมของไทยควรแสวงหาความร่วมมือในด้านต่าง ๆ กับไต้หวันให้มากขึ้น เพื่อที่จะได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่จากศักยภาพและขีดความสามารถในด้านที่ไต้หวันมีมากกว่าไทย เช่น การศึกษา การแพทย์ และเทคโนโลยี

คำสำคัญ:

ไต้หวัน, อัตลักษณ์ทางการเมือง, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม, สำนักประกอบสร้างนิยม

บทนำ

สาธารณรัฐประชาชนจีน (The People's Republic of China: PRC) กำลังมีบทบาทอย่างมากในทางการเมืองระหว่างประเทศ และปัจจัยจากการดำเนินนโยบายจีนเดียว (one China policy) ได้ส่งผลกระทบต่อการเมืองระหว่างประเทศของไต้หวันหรือชื่ออย่างเป็นทางการคือ สาธารณรัฐจีน (Republic of China: ROC)¹ (Friedman, 2006) เนื่องจากไต้หวันมีอัตลักษณ์แห่งชาติอย่างเป็นทางการที่มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์การเมืองของจีนตั้งแต่สมัยการปฏิวัติจีนเมื่อปี 1911 และรัฐบาล "ก๊กมินตั๋ง" (Kuomintang: KMT)² หรือคณะชาติ ภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค (Chiang Kai-shek) ที่ได้แพ้สงครามให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์ที่ปกครองจีนอยู่ในปัจจุบัน แม้ว่าหลังจากรัฐบาลก๊กมินตั๋งหลบหนีมาสู่เกาะไต้หวันเมื่อปี 1949 ประเทศต่าง ๆ จำนวนมากยังคงรับรองความเป็นรัฐของไต้หวัน แต่ไต้หวันต้องประสบปัญหาทางอัตลักษณ์อย่างมากเมื่อได้สูญเสียฐานะตัวแทนชาวจีนในองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ให้กับจีน เมื่อปี 1971 (Davison, 2003, p. 96) ต่อมาสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นมหาอำนาจฝ่ายโลกเสรีที่ให้การรับรองไต้หวัน ได้เปลี่ยนมามีความสัมพันธ์ทาง

¹ ในบทความวิจัยนี้จะเรียก สาธารณรัฐประชาชนจีน ว่า "จีน" และเรียก สาธารณรัฐจีน ว่า "ไต้หวัน" โดยจะเห็นได้ว่าเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (Chinese Communist Party: CCP) สามารถช่วงชิงอำนาจรัฐจากรัฐบาล "ก๊กมินตั๋ง" (Kuomintang: KMT) และประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นบนแผ่นดินใหญ่ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 1949 รัฐบาลจีนได้ถือว่าสาธารณรัฐจีนได้ล่มสลายลงไปแล้ว และถือว่ารัฐบาลของพรรคคอมมิวนิสต์เป็นรัฐบาลที่ชอบธรรม เช่นเดียวกับเป็นรัฐบาลจีนเพียงแห่งเดียวในเวทีระหว่างประเทศ โดยมีอำนาจอธิปไตยเหนือประเทศจีนรวมถึงไต้หวัน ซึ่งรัฐบาลจีนถือว่าเป็นเพียงมณฑลหนึ่งของจีนด้วย (สิทธิพล เครือรัฐติกาล และ วรศักดิ์ มัทธโนบล, 2558, น. 104)

² KMT มาจากชื่อเต็มคือ Chungkuo Kuomintang หรือ พรรคชาตินิยมจีน (Chinese Nationalist Party) แต่ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีหลี่เต็งฮุย คำว่า "Chinese" ถูกตัดออกจากชื่อพรรคเพราะต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่จิตสำนึกความเป็นไต้หวัน (Taiwanese consciousness) (Huang, T.-I., 2004, as cited in Liu, J. C.-N., 2004, p. 3)

การทูตกับจีนและยอมรับนโยบายจีนเดียวเมื่อปี 1979 ขณะที่รัฐบาลจีนถือว่าไต้หวันเป็นมณฑลหนึ่งของจีน แต่ในทางพฤตินัยนั้นไต้หวันยังมีการบริหารประเทศแยกต่างหากจากรัฐบาลจีนบนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะที่ถือว่าไต้หวันไม่มีลักษณะเป็นรัฐเอกราชในทางนิตินัย แต่ถือเป็นรัฐเอกราชในทางพฤตินัยทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจอีกแนวทางหนึ่งด้วย (Huang & James, 2014)

สำหรับสถานการณ์ในปัจจุบัน รัฐบาลไต้หวันมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับชาติต่างๆ เหลือเพียง 15 ชาติเท่านั้น (Aspinwall, 2019) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศเล็ก ๆ ส่วนประเทศไทยกับชาติสมาชิกอาเซียนและประเทศอื่นๆ รวม 46 ประเทศ มีความสัมพันธ์อันดีกับไต้หวันในมิติทางเศรษฐกิจและสังคมโดยที่ไม่ได้รับรองความเป็นรัฐของไต้หวันแต่อย่างใด (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2560, น. 6) อย่างไรก็ตามไต้หวันพยายามแสวงหาโอกาสเพื่อแสดงบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ โดยบทบาทดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางอัตลักษณ์และผลประโยชน์ของไต้หวันในช่วงเวลาต่างๆ ดังจะเห็นได้ว่าไต้หวันมีส่วนร่วมในองค์การระหว่างประเทศ เช่น มีสถานะเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) เมื่อปี 2002 และมีสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์ในองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) โดยได้รับเชิญให้ร่วมประชุมในสมัชชาอนามัยโลก (World Health Assembly: WHA) เมื่อปี 2009 (Winkler, 2011)

จากสถานการณ์ข้างต้นนี้อาจกล่าวได้ว่าไต้หวันเป็นประเทศที่มีปัญหาด้านการเมืองระหว่างประเทศที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์อันไม่แน่นอนอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับสถานะความเป็นรัฐของไต้หวัน และการเปลี่ยนแปลงทางอัตลักษณ์ของไต้หวันย่อมส่งผลกระทบต่อการเมืองระหว่างประเทศของไต้หวันทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อย่างไรก็ตามจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานศึกษาที่เรียบเรียงเป็นภาษาไทย

พบว่าการศึกษาในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้ความสนใจเรื่อง การเมืองระหว่างประเทศของไต้หวันน้อย และไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับ ประเด็นการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของไต้หวัน (วิเชียร อินทะสี, 2546; องอาจ เดชอิทธิรัตน์, 2551; สิทธิพล เครือรัฐติกาลและวรศักดิ์ มัทธ โนบล, 2558) ในขณะที่นักวิชาการชาวต่างประเทศมักให้ความสนใจ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไต้หวันกับประเทศมหาอำนาจ อย่างสหรัฐอเมริกาและจีน รวมถึงยังมีการศึกษาจำนวนไม่มากนักที่ใช้ แนววิเคราะห์ของทฤษฎีในสำนักประกอบสร้างนิยม (constructivism) ในการอธิบายการเมืองระหว่างประเทศของไต้หวัน (Chase, 2007; Kantasingh, 2012; Melgoza, 2013; Li, 2014; Kuntić, 2015; Wei, 2017) ดังนั้นเพื่อให้การศึกษการเมืองระหว่างประเทศของไต้หวัน มีความสมบูรณ์รอบด้าน ผู้วิจัยจึงศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ ทางการเมืองและผลประโยชน์ของไต้หวันจากมุมมองของทฤษฎีในสำนัก ประกอบสร้างนิยม รวมถึงการวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงนี้ที่ส่งผล กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวันกับไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและ ผลประโยชน์ของไต้หวันที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวัน กับประเทศไทยในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยใช้มุมมองของทฤษฎี ในสำนักประกอบสร้างนิยม

การทบทวนวรรณกรรม

สำนักประกอบสร้างนิยม (constructivism) เป็นทฤษฎีกระแส รองที่มีบทบาทไม่น้อยกว่าทฤษฎีกระแสหลักที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาเป็นเวลานาน (Adler, 2012, p. 112) ซึ่งมีฐานคิดหลักว่าความเข้าใจเกี่ยวกับโลกเป็นผลจากการประกอบสร้าง

ของปัจเจกบุคคลและสังคม และให้ความสำคัญกับความคิดที่หล่อหลอม ความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ ที่ส่งต่อการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศในมุมมองใหม่ ๆ ด้วย (Kegley & Blanton, 2013, p. 35) สำนัก ประกอบสร้างนิยมมีบทบาทในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เมื่อ Nicholas Onuf ได้นำเสนอแนวคิดไว้ในหนังสือ "World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations" (1989) แต่แนวคิดของเขายังไม่เป็นที่แพร่หลายในขณะนั้น (Zehfuss, 2002, p. 11) ต่อมาทฤษฎีของสำนักประกอบสร้างนิยมได้รับความสนใจอย่างมาก เมื่อ Alexander Wendt ได้เผยแพร่บทความชื่อ "Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics" โดย Wendt (1992, pp. 397-398) อธิบายว่าตัวแสดง ต่าง ๆ รวมทั้งรัฐมีอัตลักษณ์ตามการให้ความหมายผ่านความรู้เชิง อัตวิสัยร่วมในสังคมระหว่างประเทศ โดยรัฐแตกต่างจากตัวแสดงอื่น ๆ ที่อาจมีหลายอัตลักษณ์ในเวลาเดียวกันก็ได้ ส่วนผลประโยชน์ก็เป็นเรื่อง ของการให้ความหมายเช่นเดียวกัน แต่ผลประโยชน์เป็นสิ่งที่ตัวแสดง กำหนดขึ้น โดยผลประโยชน์จะขึ้นอยู่กับอัตลักษณ์หรืออัตลักษณ์เป็นที่มา ของผลประโยชน์ที่กำหนดขึ้น สำหรับการพึ่งตนเองถือเป็นสถาบันใน รูปแบบหนึ่งที่สะท้อนถึงความคิดของตัวแสดงต่าง ๆ และการพึ่งตนเอง มีโครงสร้างของอัตลักษณ์และผลประโยชน์อย่างหนึ่งคือเป็นสถาบันที่ อยู่ในอนาธิปไตย ซึ่งการก่อรูปของอัตลักษณ์ในสภาวะดังกล่าวคือการ ที่ตัวแสดงหรือรัฐตระหนักในความมั่นคงของตนเอง (Wendt, 1992, p. 399) นอกจากนั้น Wendt (1992, p. 424) ยืนยันว่าอัตลักษณ์และ ผลประโยชน์ของรัฐในการเมืองระหว่างประเทศที่เป็นอนาธิปไตยย่อม ถูกเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยในระดับปัจเจก ปัจจัยภายในประเทศ ปัจจัย เชิงระบบ หรือปัจจัยข้ามชาติ

ตารางที่ 1 หลักการในทฤษฎีของสำนักประกอบสร้างนิยม

ประเด็นหลัก	ทฤษฎีของสำนักประกอบสร้างนิยม
ความสนใจหลัก (Core concern)	สนใจความหมายร่วมและจินตภาพร่วมของกลุ่มทางสังคม โดยให้ความสำคัญกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของความคิด ทัศนคติ และอัตลักษณ์ด้านต่าง ๆ ตลอดจนบทบาทของสิ่งเหล่านี้ที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองระหว่างประเทศ
ตัวละครหลัก (Key actors)	รัฐ บัณฑิตบุคคล องค์กรที่มีกำไร (NGOs) และเครือข่ายข้ามชาติ
แนวคิดหลัก (Central concepts)	ความคิด จินตภาพ ความรู้ร่วมกัน (shared knowledge) อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และความเชื่อที่นำไปสู่ความเข้าใจใหม่ๆ และเปลี่ยนแปลงปทัสถาน
แนวคิดเรื่องสันติภาพ (Approach to peace)	ส่งเสริมความคิดก้าวหน้าและผลักดันให้รัฐยอมรับในปทัสถานที่ทำให้เกิดพฤติกรรมอันเหมาะสม
มุมมองต่อโลก (Global outlook)	มองว่าความรู้เป็นสิ่งที่ไม่มีแน่นอน (Agnostic) โดยเชื่อว่าความเป็นจริงของโลกถูกรับรู้ผ่านความคิดและค่านิยม

ที่มา: ปรับปรุงจาก Kegley and Blanton (2013), p. 36

กล่าวได้ว่าทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในมุมมองของสำนักประกอบสร้างนิยม มีความเหมาะสมในการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศของไต้หวัน กล่าวคือ สำนักประกอบสร้างนิยมช่วยขยายมุมมองให้แก่การศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างของการเมืองระหว่างประเทศ โดยเน้นไปที่บทบาทของความคิดที่มีอิทธิพลต่อการสร้างอัตลักษณ์และผลประโยชน์ของไต้หวัน อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทบาทของอัตลักษณ์และผลประโยชน์ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมระหว่างประเทศของไต้หวัน

³ ในกรณีของตัวละครหลัก Kegley and Blanton (2013) เห็นว่าสำนักประกอบสร้างนิยมไม่สนใจตัวละครในระดับรัฐ แต่นักทฤษฎีประกอบสร้างนิยมบางท่าน เช่น Wendt ยังสนใจบทบาทของรัฐมากกว่าตัวละครอื่น ๆ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) เป็นวิธีการหลัก ประกอบกับการสัมภาษณ์ โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจะรวบรวมขึ้นจากแหล่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ได้แก่ นโยบายต่างประเทศ มติและข้อตกลงระหว่างประเทศ เอกสารทางการ แถลงการณ์ คำปราศรัย และสุนทรพจน์ ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการชาวไทยและชาวไต้หวัน รวมถึงเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย จำนวนรวมทั้งหมด 6 ท่าน ซึ่งได้แก่ 1) รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิพล เครือรัฐติกาล 2) รองศาสตราจารย์ วรศักดิ์ มัทธโนบล 3) รองศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สุวคันธ์ 4) Professor Dr. Shangmao Chen (เงินซางเหมา) 5) Boris C.K. Chang (จางเจิ้นกั๋ว), รัชการแทนผู้อำนวยการฝ่ายการเมือง (Acting Director Political Division) สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย และ 6) Jason Hsu (เจสัน สวี), ผู้อำนวยการฝ่ายการค้า (Director of Economic Division) สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย ทั้งนี้การวิจัยได้ใช้วิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจงและใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ได้แก่ เอกสารการวิจัยที่ค้นคว้าจากหนังสือ ตำราวิชาการ บทความจากวารสารวิชาการงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ ข่าวและบทความวิเคราะห์ และรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรวบรวมจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis)

ผลการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองของไต้หวัน ก่อนการเข้ามาของรัฐบาล KMT ภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค ไต้หวันมีอัตลักษณ์ความเป็นไต้หวัน (Taiwanese identity) อยู่ก่อนแล้ว กล่าวคือ อัตลักษณ์ของชาวไต้หวันพื้นเมืองก่อนปี 1945 (pre-1945 native Taiwanese) ที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่น 50 ปี มีความแตกต่างจากอัตลักษณ์ของชาวจีนแผ่นดินใหญ่หลังปี 1945 (post-1945 mainlanders) (Hughes, 2016, p. 154) ต่อมาเมื่อเจียงไคเช็คหนีภัยลี้ภัยมาอยู่ที่ไต้หวันได้ส่งผลให้เกิดอัตลักษณ์ขึ้นใหม่ที่เชิดชูชาตินิยมความเป็นจีน (Chinese nationalism) และอัตลักษณ์นี้ยิ่งเข้มแข็งมากขึ้นเมื่อผู้อพยพจำนวนมากจากจีนแผ่นดินใหญ่เข้ามาสู่ไต้หวันในปี 1949 ยิ่งไปกว่านั้น การเข้ามาปกครองของ KMT ทำให้ชาวไต้หวันรู้สึกว่าคุณภาพอยู่ในฐานะพลเมืองชั้นสอง (second-class citizen) (Hughes, 2016, p. 155) และหลังจากเจียงไคเช็คได้ถึงแก่อสัญกรรมในปี 1975 เจียงจิงกว้อ (Chiang Ching-kuo) ผู้เป็นบุตรชาย ได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนต่อมา (Davison, 2003, p. 98) ท่ามกลางวิกฤติทางอัตลักษณ์ของไต้หวัน ระหว่างปี 1971 ถึงปี 1973 มีประเทศต่างๆ ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันถึง 27 ประเทศ ทำให้เจียงจิงกว้อ ดำเนินนโยบาย “การทูตเบ็ดเสร็จ” (total diplomacy) ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างรอบด้านทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วัฒนธรรม และการกีฬา นโยบายการทูตเบ็ดเสร็จกระทำผ่านช่องทางที่หลากหลาย ซึ่งมีทั้งแบบทวิภาคี และพหุภาคี ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการและทั้งทางตรง และทางอ้อม เพื่อรักษาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่าง ๆ ให้ได้มากที่สุด (สิทธิพล เครือรัฐติกา และวรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2558, น. 105-106)

ยิ่งไปกว่านั้น ในทศวรรษ 1980 การสร้างอัตลักษณ์ทางการเมือง (political system identity) แบบประชาธิปไตยของไต้หวัน เริ่มเกิดขึ้น เนื่องจากประธานาธิบดีเจียงจิงกว้อ และ KMT ได้รับแรงกดดันทั้งจากสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่ส่งผลต่อสถานะของไต้หวัน รวมทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมืองภายในประเทศ ก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ ที่สำคัญคือรัฐบาลได้รับแรงกดดันจากเกษตรกรและแรงงานที่ต้องการส่วนแบ่งจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากคนชนชั้นล่างมีความไม่พอใจต่อผลประโยชน์ที่ได้รับจากการผลิตในทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรต้องสูญเสียรายได้ไปจำนวนมากจากราคาผลผลิตทางการเกษตรในตลาดโลกที่ตกต่ำลง ทำให้ต้องพึ่งพารายได้นอกภาคการเกษตรมากขึ้น ในขณะที่ภาคแรงงานที่เติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ก็ต้องการส่วนแบ่งจากผลกำไรของบริษัทมากขึ้น รวมทั้งเรียกร้องสภาพการทำงานและสวัสดิการด้านต่าง ๆ มากกว่าเดิม แรงกดดันดังกล่าวเกิดขึ้นพร้อมกับแรงกดดันจากคนกลุ่มอื่นๆ เช่น ผู้หญิง ภาคประชาสังคม และชนชั้นกลางที่เรียกร้องสิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองมากขึ้น (Davison, 2003, pp. 100-101) และที่สำคัญก็คือการเกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า “Kaohsiung Incident” หรือรู้จักกันในชื่อ “Formosa Incident” จนในที่สุดเมื่อวันที่ 28 กันยายน 1986 สมาชิกของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชน “Tangwai” จำนวน 135 คน ได้รวมตัวกันก่อตั้ง “พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า” (Democratic Progressive Party: DPP หรือ “Minjindang”) (Davison, 2003, p. 103; Hughes, 2016, p. 155) ในขณะที่ค่านิยมเสรีประชาธิปไตยที่เป็นโครงสร้างทางความคิดหลักในการเมืองระหว่างประเทศยุคหลังสงครามเย็นได้มีอิทธิพลให้เกิดการเปลี่ยนผ่านระบอบการปกครองของหลายประเทศรวมถึงไต้หวัน กล่าวคือกระบวนการประชาธิปไตยของไต้หวันซึ่งถือว่าเริ่มต้นขึ้นอย่างแท้จริงในปี 1987 เมื่อรัฐบาลยกเลิกกฎหมายการศึกที่เป็นกฎหมาย

ลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และได้รับการขับเคลื่อนอย่างจริงจังเมื่อประธานาธิบดีหลี่เต็งฮุย ขึ้นมาเป็นผู้ว่าในปี 1988 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงออกถึงเจตจำนงทางการเมืองได้อย่างเสรี แตกต่างจากการปกครองระบอบเผด็จการที่ดำเนินมานานนับ 40 ปี (Muyard, 2012, p. 153) ทั้งนี้จะเห็นได้ว่านับจากปี 1987 อัตลักษณ์ทางการเมืองเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการพัฒนาประชาธิปไตยที่มีพรรคการเมืองหลายพรรค (multi-party) และการเมืองที่มีการเลือกตั้ง (electoral politics) รวมถึงการเพิ่มเติมบทบัญญัติต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญ ที่ให้มีการเลือกตั้งทั้งสภานิติบัญญัติ (Legislative Yuan/parliament) สภาแห่งชาติ (National Assembly/ upper house) และประธานาธิบดี (president) ประชาชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และจำนวนสื่อต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนจนมีการเดินขบวนในที่สาธารณะ ทั้งหมดนี้แสดงถึงความก้าวหน้าของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในไต้หวัน (Hughes, 2016, p. 157) ยิ่งไปกว่านั้นไต้หวันได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกของสภานิติบัญญัติในปี 1992 และมีการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงเป็นครั้งแรกในปี 1996 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวไต้หวันเท่านั้นที่จะเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของไต้หวัน (Chen, 2012, p. 216) จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยที่ริเริ่มโดย KMT ได้กำหนดนิยามความหมายใหม่แก่อัตลักษณ์และผลประโยชน์แห่งชาติของไต้หวัน (Horowitz, Heo, & Tan, 2007, p. 8) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับปทัสสถานของการเมืองระหว่างประเทศในช่วงทศวรรษ 1980 และทศวรรษ 1990 ที่ระบอบเสรีประชาธิปไตยเป็นค่านิยมสากล และได้รับการยอมรับว่าเป็นระบอบการปกครองที่ชอบธรรมไปทั่วโลก

อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์นักวิชาการทั้งชาวไทย และชาวไต้หวันซึ่งมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า การปกครองตามระบอบเสรีประชาธิปไตยของไต้หวันไม่สามารถส่งเสริมให้ไต้หวันขยายพื้นที่ในเวที

การเมืองระหว่างประเทศภายใต้นโยบายจีนเดียวได้มากนัก มิหนำซ้ำอาจจะกลายเป็นข้อจำกัดสำหรับไต้หวันที่จะสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศที่ไม่ได้ปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตย ดังที่ รศ. ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล เห็นว่าไม่ใช่ทางเลือกที่ดีนักสำหรับไต้หวันที่จะนำระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยมาเป็นเงื่อนไขหรือเป็นข้อได้เปรียบในการขยายพื้นที่ในเวทีระหว่างประเทศ เนื่องจากว่ามีประเทศจำนวนไม่ต่ำกว่า 100 ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการ หรือระบอบอำนาจนิยมหรือกึ่งอำนาจนิยม ดังนั้นไต้หวันจะเผชิญกับปัญหาถ้าไต้หวันพยายามเอาค่านิยมเรื่องประชาธิปไตย เสรีภาพและสิทธิมนุษยชนมาเป็นเงื่อนไขในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ทั้งนี้สิ่งที่ไต้หวันต้องพยายามทำมากที่สุด คือการพยายามยืดหยุ่นในทางการทูต (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2562) เช่นเดียวกับที่ รศ.วรงค์ดี มัทธโนบล (สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2562) และ รศ.ดร.พิทยา สุวคันธ์ (สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2562) ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ประเทศส่วนใหญ่ทั่วโลกมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแผ่นดินใหญ่ และประเทศเหล่านี้ก่อนที่จะลงนามในความสัมพันธ์กับจีนต้องยอมรับว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน นั่นก็คือยึดหลักการจีนเดียวและจะต้องไม่มีความสัมพันธ์ในทางการเมืองใด ๆ กับไต้หวัน เพราะฉะนั้นถึงแม้ไต้หวันจะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย แต่ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ประเทศเหล่านี้มีความร่วมมือกับไต้หวันได้เฉพาะด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเท่านั้น สำหรับ ศ. ดร. เงินชางเหมา ยอมรับว่าแม้ว่าบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น หรือ สหภาพยุโรปจะรับรู้ได้ว่าไต้หวันปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตย แต่ก็ไม่สามารถจะผลักดันให้ไต้หวันมีบทบาททางการเมืองในองค์การระหว่างประเทศอย่างชัดเจนหรืออย่างเป็นทางการ รวมถึงคงไม่ดำเนินการสนับสนุนให้ไต้หวันได้กลับเข้าไปเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ อย่างไรก็ดี ประเทศเหล่า

นี้ก็ยังคงมีความสัมพันธ์อันดีกับไต้หวันและให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันในด้านอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยว การค้า หรือการลงทุน เป็นต้น (สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2562)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวันกับประเทศไทยในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม

เมื่อประเทศไทยให้การยอมรับต่อหลักการจีนเดียว (One-China Principle) และได้ยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันในวันที่ 1 กรกฎาคม 1975 ทั้งสองประเทศมีความตกลงให้จัดตั้งสำนักงานประจำกรุงเทพฯ และไทเป กล่าวคือฝ่ายไต้หวันได้จัดตั้ง "สำนักงานผู้แทนไชน่าแอร์ไลน์" ในวันที่ 10 กันยายน 1975 (สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, 2559) ซึ่งมีโครงสร้างตามรูปแบบสถานทูตและทำหน้าที่ ออกวีซ่าและทำธุรกรรมทางการค้า การลงทุน รวมทั้งสังคมและวัฒนธรรมที่กรุงเทพฯ แต่ด้วยแรงกดดันจากจีนต่อรัฐบาลไทยจึงมีข้อตกลงให้ไต้หวันจัดตั้งสำนักงานแยกออกมาภายใต้ชื่อ "สำนักงานการค้าตะวันออกไกล" (Far East Trade Office) (องอาจ เดชอิทธิรัตน์, 2551, น. 192-193) และต่อมาได้เปลี่ยนเป็น "สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย" ส่วนรัฐบาลไทยได้จัดตั้ง "สำนักงานประสานงานบริษัทการบินไทย" ขึ้นที่ไทเป ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น "สำนักงานการค้าและเศรษฐกิจไทยไทเป" เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงการต่างประเทศเมื่อวันที่ 10 กันยายน 1992 โดยมีสถานะเป็นสถานกงสุลใหญ่ขั้นหนึ่ง โดยระบุว่า มี "เป้าหมายการดำเนินงานของสำนักงานจำกัดอยู่ที่ความสัมพันธ์ในเชิงเศรษฐกิจการค้า การลงทุน วิชาการ และวัฒนธรรม" (สำนักงานการค้าและเศรษฐกิจไทย (ไทเป), ม.ป.ป.) ทั้งนี้อัตลักษณ์ทางความร่วมมือของไต้หวันกับไทยได้ดำเนินการภายใต้ "นโยบายมุ่งใต้ใหม่"

(New Southbound Policy) หรืออาจเรียกว่า "นโยบายมุ่งใต้ 3.0"⁴ (GSP 3.0) (Ngeow, 2017, p. 116) ที่เกิดขึ้นในสมัยของประธานาธิบดีไช่อิงเหวินซึ่งชนะการเลือกตั้งในปี 2016 โดยนโยบายมุ่งใต้ใหม่มีเป้าหมายที่ยังคงให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ แต่ก็ได้ขยายความร่วมมือไปยังด้านอื่น ๆ ได้แก่ การศึกษา การแพทย์ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน (people-to-people ties) (Ngeow, 2017) โดยผลการศึกษาของการส่งเสริมความร่วมมือในด้านสังคมและวัฒนธรรมมีดังต่อไปนี้

2.1) การแลกเปลี่ยน

ไต้หวันเป็นฝ่ายผลักดันให้มีการแลกเปลี่ยนด้านต่าง ๆ กับไทย ที่สำคัญคือการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา โดยรัฐบาลไต้หวันได้ให้ทุนการศึกษากับนักศึกษาไทยและประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เดินทางไปศึกษาในไต้หวันเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเรียกว่าทุนการศึกษาตามนโยบายมุ่งใต้ใหม่ (New Southbound Scholarship) ในขณะที่เดียวกันไต้หวันก็ได้ให้ทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาไต้หวันในการเดินทางมาศึกษาที่ไทยและประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนของทั้งสองฝ่ายได้เรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น (Chen, Shangmao, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2562) ในปี 2016 นักศึกษาต่างชาติในไต้หวันจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีประมาณ 28,100 คน หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 40 ของนักศึกษาต่างชาติของไต้หวัน โดยมีนักศึกษาไทยประมาณ 1,700 คน ("นโยบายมุ่งใต้ใหม่" เมื่อ "ไทเป" ปักหมุดอาเซียน," 2560)ต่อมาในปี 2017 มีจำนวนนักศึกษาไทยเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา

⁴ ความเป็นมาของนโยบายนี้ที่เริ่มแรกเรียกว่า "นโยบายมุ่งใต้" ซึ่งเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยของประธานาธิบดีหลี่เต็งฮุยและได้รับการพัฒนาจนมาสู่ "นโยบายมุ่งใต้ใหม่" ใน Ngeow (2017)

เพิ่มขึ้นเป็น 2,125 คน และปี 2018 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 3,236 คน คิดเป็นอันดับที่ 10 ของจำนวนนักศึกษาต่างชาติในไต้หวัน (“ทุนศึกษา “ไต้หวัน” มาแรง ลดเข้มวีซ่า-กวดเด็กไทยเรียนต่อ,” 2562)

นอกจากนี้ตั้งแต่ปี 2016 เป็นต้นมา ไต้หวันสนับสนุนจัดงานเวทีอภิปรายด้านการศึกษา ระดับอุดมศึกษาไทยและไต้หวัน ตลอดจนงานนิทรรศการการศึกษาต่อไต้หวัน ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการจัดตั้ง “ศูนย์แนะแนวการศึกษาไต้หวัน” เพื่อช่วยเหลือและผลักดันการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา และให้ข้อมูลด้านการศึกษาต่อไต้หวัน รวมถึงการจัดทำหลักสูตรการเรียนภาษาจีนระยะสั้นแก่นักเรียนไทย อีกทั้งได้มีการเพิ่มจำนวนทุนศึกษาภาษาจีนระยะสั้น การเพิ่มจำนวนครูผู้สอนภาษาจีนและมีการผลักดันและการเผยแพร่การสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีน ขณะเดียวกันไต้หวันสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยไทยจัดทำ “การบรรยายการวิจัยไต้หวัน” และมีการลงนามในบันทึกความเข้าใจระหว่างสถาบันการศึกษาต่างๆ และในปี 2018 หอสมุดแห่งชาติไต้หวันยังได้ร่วมมือกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดตั้ง “ศูนย์ทรัพยากรด้านจีนศึกษาของไต้หวัน” (Taiwan Resource Center for Chinese Studies) และมหาวิทยาลัยแห่งชาติเฉิงกง (National Cheng Kung University) ก็ได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยมหิดลจัดตั้งศูนย์วิจัยร่วมเพื่อวิจัยนวัตกรรมทางการแพทย์และการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะความร่วมมือที่สำคัญในปี 2018 คือคณะรัฐมนตรีมีมติให้มหาวิทยาลัยแห่งชาติไต้หวัน (National Taiwan University) ทำการเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนในไทย และในเดือนมิถุนายน 2018 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติการจัดตั้งมหาวิทยาลัยอมตะ (Amata University) โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยแห่งชาติไต้หวันในการจัดการเรียนการสอนร่วมกันเพื่อสร้างบุคลากรด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของประเทศไทย (สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, 2019, น. 10-11) ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการผลักดันให้เกิดความร่วมมือของโรงพยาบาลและหน่วยงาน

ทางการแพทย์ระหว่างกันเช่น ความร่วมมือระหว่างโรงพยาบาลคริสเตียนจางฮว่าของไต้หวันกับโรงพยาบาลศิริราช มหาวิทยาลัยรังสิต และโรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน ในรูปแบบการลงนามในบันทึกความเข้าใจและการจัดประชุมสัมมนา รวมทั้งการบริจาคอุปกรณ์ทางการแพทย์ให้แก่โรงพยาบาลไอเวอร์บรู๊ค จังหวัดเชียงใหม่ (สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, 2019, น. 14-15)

สำหรับการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทยได้จัดตั้งฝ่ายวัฒนธรรมขึ้นเมื่อปี 2017 ทำหน้าที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม โดยไต้หวันได้เข้าร่วมกิจกรรมของภาคประชาชนไทยและได้จัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสื่อสารวัฒนธรรมร่วมสมัยของไต้หวันกับสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การเข้าร่วมเทศกาลละครกรุงเทพ 2017 การจัดเทศกาลภาพยนตร์ไต้หวัน 2018 การเข้าร่วมงานสัปดาห์หนังสือนานาชาติครั้งที่ 16 การจัดเทศกาลภาพยนตร์สารคดีไต้หวันในกรุงเทพฯ การจัดนิทรรศการมัลติมีเดีย “Up the River During Qingming” พิพิธภัณฑ์พระราชวังแห่งชาติปักกิ่ง และการเข้าร่วมงาน “ไทยแลนด์เบียนนาเล่” ที่จังหวัดกระบี่ รวมทั้งการเข้าร่วมเทศกาลละครกรุงเทพ 2018 (สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, 2019, น. 17-19)

2.2) การเชื่อมโยงระหว่างประชาชน

การเดินทางและการท่องเที่ยวรวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ของตัวแสดงที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชน จะเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเชื่อมโยงประชาชนของทั้งสองประเทศได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวนการเดินทางของคนไทยไปยังไต้หวันมีเพิ่มขึ้นมากนับตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2016 เป็นต้นมา เมื่อรัฐบาลไต้หวันมีนโยบายให้สิทธิพิเศษไม่ต้องขอวีซ่าเข้าไต้หวัน (visa-free privileges) ให้แก่พลเมืองของไทยตามเป้าหมายของการดำเนินนโยบายมุ่งใต้ใหม่ นอกจากนี้รัฐบาลไต้หวันได้ประกาศ

ขยายระยะเวลาบังคับใช้ข้อยกเว้นวีซ่าดังกล่าวจนถึงวันที่ 31 กรกฎาคม 2020 โดยได้ปรับระยะเวลาที่พำนักที่ไต้หวันได้โดยไม่ต้องขอวีซ่าเป็น 14 วัน (สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, 2019, น. 2) ทั้งนี้ข้อมูลสถิติของกรมการท่องเที่ยวของไต้หวันระบุว่า ในปี 2016 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการยกเว้นวีซ่าให้แก่คนไทย มีคนไทยเดินทางไปไต้หวันจำนวน 195,640 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่เพิ่มขึ้นจากปี 2015 ที่มีจำนวน 124,409 คน และในปี 2018 จำนวนยิ่งเพิ่มมากขึ้นถึง 320,008 คน และเมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ในการเดินทางพบว่า ในช่วงเวลาก่อนปี 2011 มีการเดินทางไปพักผ่อนหรือท่องเที่ยวในไต้หวัน น้อยกว่าวัตถุประสงค์ด้านอื่น ๆ เช่น การติดต่อธุรกิจ และการเยี่ยมญาติ แต่นับตั้งแต่ปี 2011 เป็นต้นมา คนไทยเดินทางไปไต้หวันเพื่อไปพักผ่อนหรือท่องเที่ยวมากขึ้นอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2016 มีจำนวนถึง 110,116 คน ซึ่งมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นกว่าในปี 2015 ที่มีจำนวนเพียง 52,640 คน หรือกล่าวได้ว่าเพิ่มขึ้นถึงหนึ่งเท่าตัว (ดูตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 วัตถุประสงค์ในการเดินทางของคนไทยไปไต้หวัน ระหว่างปี 2008 — 2018

หน่วย: คน

ปี	ติดต่อธุรกิจ	พักผ่อน	เยี่ยมญาติ	การประชุม	การศึกษา	นิทรรศการ	รักษาทางการแพทย์	อื่นๆ	รวม
2008	10,245	9,091	10,603	1,423	1,505	-	-	51,719	84,586
2009	13,952	10,930	13,444	1,696	1,510	-	-	36,873	78,405
2010	18,491	14,164	19,368	2,389	1,609	-	-	36,928	92,949
2011	22,848	23,195	11,290	2,020	2,038	-	-	41,511	102,902
2012	24,881	27,525	9,861	2,191	2,021	828	80	30,325	97,712
2013	24,151	37,062	9,853	2,318	2,236	841	110	27,567	104,138
2014	10,464	34,344	4,894	2,115	1,276	772	96	50,851	104,812
2015	10,285	52,640	4,982	2,156	952	873	89	52,432	124,409
2016	10,179	110,116	6,652	2,490	1,367	866	94	63,876	195,640
2017	10,743	201,729	9,253	3,006	2,052	1,254	121	64,376	292,534
2018	11,536	214,725	9,187	3,358	2,514	1,285	102	77,301	320,008

ที่มา: "Purpose of visit," by Tourism Statistics Database of the Taiwan Tourism Bureau. (n.d.). Retrieved from <https://stat.taiwan.net.tw/inboundSearch>

ข้อมูลสถิติของกรมการท่องเที่ยวของไต้หวันยังระบุอีกว่า ในปี 2018 ชาวไต้หวันเดินทางมาไทยเป็นจำนวน 679,145 คน ถือเป็นอันดับ 1 ของประเทศในภูมิภาคนี้ รองลงมาคือเวียดนาม (659,123 คน) สิงคโปร์ (354,667 คน) และมาเลเซีย (316,926 คน) ขณะที่การเดินทางมาไทยในปี 2018 มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากปี 2017 ถึงร้อยละ 23 หรือ 553,804 คน ซึ่งเป็นจำนวนใกล้เคียงกับในปี 2016 ที่มีจำนวน 532,787 คน (Tourism Statistics Database of the Taiwan Tourism Bureau, Outbound visitors, n.d.)

นอกจากนี้ ยังมีการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนโดยตัวแสดงที่เป็นองค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ ตลอดจนองค์การพัฒนาเอกชนและภาคประชาสังคมของไต้หวันและไทย สำหรับในระดับองค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศที่เป็นช่องทางในการสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ดังเช่น กองทุนเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไต้หวันที่มีความสัมพันธ์อันดีกับมูลนิธิโครงการหลวงมาเป็นเวลานาน โดยให้ความช่วยเหลือเกษตรกรยากไร้ในพื้นที่ทางภาคเหนือของไทย มีการถ่ายทอดความรู้ทางเทคโนโลยีและประสบการณ์ด้านการเกษตรให้กับเกษตรกรในพื้นที่เขตภูเขาทางภาคเหนือของไทย ตลอดจนช่วยแนะนำวิธีการเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตรและการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ชนบทที่อยู่ห่างไกล เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทย ("ICDF และ RPF จับมือสู่ความร่วมมือใหม่" กับการสัมมนาไต้หวัน - ไทย ปี 2019 และร่วมลงนามในโครงการความร่วมมือครั้งที่ 4," 2562) ยิ่งไปกว่านั้น ไต้หวันกับไทยมีความร่วมมือระหว่างประชาชนอย่างแน่นแฟ้นผ่านองค์การภาคประชาสังคมของไต้หวันที่มีชื่อเสียงระดับสากลซึ่งเข้ามาดำเนินกิจกรรมในประเทศไทยมากกว่า 2 ทศวรรษ นั่นก็คือมูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันซึ่งเริ่มการทำการกุศลในประเทศไทยเมื่อวันที่ 1 มกราคม 1995 โดยได้เริ่ม "โครงการสงเคราะห์ภาคเหนือของไทยต่อเนื่องสามปี" ซึ่งประกอบด้วยภารกิจสร้าง

หมู่บ้านต้าอ้าย พัฒนาเทคนิคเกษตรกรรม ดูแลบ้านพักคนชรา สงเคราะห์คนยากไร้และมอบทุนการศึกษา ซึ่งนำไปสู่การก่อสร้างโรงเรียนฉือจี้ที่จังหวัดเชียงใหม่ในเดือนมิถุนายน 1995 นับว่าฉือจี้ในประเทศไทยได้ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ จนกระทั่งเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 1998 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้อนุญาตให้จัดตั้งมูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทยขึ้นอย่างเป็นทางการ ต่อมาในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2016 กระทรวงการคลังได้ประกาศกำหนดให้มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทย เป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศลลำดับที่ 920 (มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทย, ม.ป.ป.) โดยภารกิจของมูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทยแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้ ภารกิจการกุศล เช่น การดูแลสถานสงเคราะห์เด็ก ด้อยโอกาส ภารกิจการรักษาพยาบาล เช่น กิจกรรมออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ บริการตรวจรักษาตาฟรี จนกระทั่งมีการก่อตั้งสมาคมแพทย์อาสาฉือจี้ในประเทศไทยอย่างเป็นทางการในปี 2007 ภารกิจการศึกษา เช่น การสร้างโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่และเปิดทำการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาอย่างเป็นทางการในปี 2005 และระดับมัธยมศึกษาในปี 2007 ภารกิจวัฒนธรรมอันดีงาม เช่น การเปิดร้านหนังสือจิ้งซือในเมืองไทย และการบรรเทาภัยสากล เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากพายุไซโคลนนาร์กีสในประเทศไทยพม่า การบริจาคไซกระดุก การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และอาสาสมัครชุมชน (รัศมี กฤษณมิษ และคณะ, ม.ป.ป., น. 35-157)

จากผลการศึกษาข้างต้นก็เป็นไปในแนวทางเดียวกับคำสัมภาษณ์ของ Mr. Boris C.K. Chang (จางเจิ้นกั๋ว) ที่กล่าวว่าทางสำนักงานฯ เข้าใจถึงท่าทีของรัฐบาลไทยที่ระมัดระวังในด้านความร่วมมือกับไต้หวันที่จะต้องไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะเกรงว่าจะกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลจีน ที่ผ่านมานับตั้งแต่ประเทศไทยตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน (ค.ศ. 1975)

ทั้งสองฝ่ายก็หันมาร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น (สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2562) ยิ่งไปกว่านั้น ผู้อำนวยการฝ่ายการค้ามีความเชื่อมั่นว่านโยบายมุ่งไต้หวันให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในมิติที่นอกเหนือไปจากความร่วมมือในมิติทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน จะทำให้มีการขยายความร่วมมือระหว่างไทยกับไต้หวันได้มากขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา (Hsu, J., สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2562) เช่นเดียวกับ ศ. ดร. เจินซางเหมา (Chen, Shangmao) (สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2562) ที่ให้ความเห็นว่า การให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นผลจากการที่รัฐบาลไต้หวันต้องการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนที่เป็นการเมืองในระดับล่าง (low politics) เพื่อทดแทนความสัมพันธ์ในระดับรัฐที่ไต้หวันไม่สามารถขับเคลื่อนให้สัมฤทธิ์ผลภายใต้การยอมรับหลักการจีนเดียวของประเทศต่าง ๆ ได้

กล่าวได้ว่าความร่วมมือทั้งในด้านการแลกเปลี่ยนและการเชื่อมโยงประชาชนได้ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือของไต้หวันกับไต้หวันในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ดังที่ รศ. ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2562) ได้ให้ข้อสังเกตว่านโยบายมุ่งไต้หวันมุ่งเน้นความร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและวัฒนธรรม ถูกวางเป้าหมายไว้ที่คนรุ่นใหม่เพื่อที่จะทำให้คนรุ่นใหม่ได้สัมผัสไต้หวันในวิถีทางต่าง ๆ รวมถึงความเป็นสังคมเสรีประชาธิปไตยของไต้หวัน แสดงให้เห็นว่าไต้หวันกำลังวางยุทธศาสตร์ที่มองไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอนาคต ซึ่งจะเป็นโอกาสให้ไทยและไต้หวันมีความสัมพันธ์ที่กระชับแน่นต่อไปในระยะยาว ยิ่งไปกว่านั้นไต้หวันและไทยยังจะต้องพัฒนาความร่วมมือระหว่างกัน โดยการขยายความร่วมมือที่มีอยู่แล้วและริเริ่มความร่วมมือรูปแบบใหม่ ๆ ที่จะเอื้อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ตลอดจนเกิดผลประโยชน์ใน

เชิงสร้างสรรค์แก่สังคมการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งความร่วมมือระหว่างกันไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับการริเริ่มและการขับเคลื่อนจากไต้หวัน แต่สังคมไทยควรที่จะแสวงหาความร่วมมือในด้านต่าง ๆ กับไต้หวันให้มากขึ้น เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ภายใต้หลักการจีนเดียว ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม รวมถึงความร่วมมือด้านอื่น ๆ ระหว่างประชาชนของทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ “จีนก็ไม่ได้ขัดข้องในเรื่องเหล่านี้” แต่หากมองจากข้อจำกัดของฝ่ายไทย จะเห็นถึงอุปสรรคที่ว่าไทยกับไต้หวันไม่สามารถสร้างความร่วมมือกันได้อย่างเต็มที่ เพราะสังคมไทยยังขาดการรับรู้เกี่ยวกับสถานะที่แท้จริงของไต้หวันทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2562)

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาอัตลักษณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไต้หวัน ที่เปลี่ยนแปลงมาจากอัตลักษณ์การปกครองแบบเผด็จการในสมัยประธานาธิบดีเจียงไคเชกนั้น ต้องคำนึงถึงโครงสร้างเชิงบรรทัดฐานและความคิดในการเมืองระหว่างประเทศในช่วงยุคปลายถึงหลังสงครามเย็น ซึ่งเกิดปรากฏการณ์ที่มีแนวโน้มจะอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่รัฐต่าง ๆ ในประชาคมโลกได้ยอมรับต่อบรรทัดฐานนี้ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองภายในประเทศที่ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น จนในที่สุดเจียงจึงก้าวได้เริ่มดำเนินการพลิกอัตลักษณ์และผลประโยชน์แห่งชาติของไต้หวันโดยค่อย ๆ นำความคิดและคุณค่าแบบประชาธิปไตยมาสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของประเทศ ด้วยการยกเลิกกฎอัยการศึก การก่อตั้งพรรค DPP และนโยบายการทูตเบ็ดเสร็จ นอกจากนี้อัตลักษณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไต้หวันยิ่งเด่นชัดมากขึ้นเมื่อไต้หวันจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปของสภานิติบัญญัติเป็นครั้งแรกในปี 1992 และ

การเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงเป็นครั้งแรกในปี 1996 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดคำว่า “Chinese” ออกจากชื่อพรรค KMT ได้แสดงให้เห็นว่าไต้หวันมีอัตลักษณ์เป็นของตนเองซึ่งแตกต่างจากจีน ทั้งหมดนี้แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองซึ่งทำให้เกิดกระบวนการสร้างประชาธิปไตย (democratization) ที่ก่อให้เกิดจินตนาการของความ เป็นชาติและส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติของไต้หวัน โดยจะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์ใหม่นี้มีรากฐานในการก่อตัวตามที่ทฤษฎีสถิตินิยมสร้างนิยมได้อธิบายไว้ว่า สังคมระหว่างประเทศที่เป็นสภาพแวดล้อม รวมถึงกระบวนการของปฏิสัมพันธ์ได้หล่อหลอมอัตลักษณ์และผลประโยชน์ซึ่งเป็นชุดคุณค่าและความคิดที่ได้รับการยอมรับร่วมกัน ในบริบททางสังคมหนึ่ง ๆ โดยโครงสร้างทางความคิดนี้มีผลต่อการ กำหนดสถานะ เป้าหมาย และบทบาทของตัวแสดงที่เชื่อว่าควร จะแสดงออกหรือกระทำการในทางการเมืองระหว่างประเทศอย่างไร และในที่สุดก็นำไปสู่การสร้างและเปลี่ยนแปลงสภาพการเมืองระหว่างประเทศ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อวิเคราะห์ภายใต้กรอบของทฤษฎีสถิตินิยม ประกอบสร้างนิยมก็จะได้เห็นว่า ปัจจัยด้านอัตลักษณ์ที่ไต้หวัน ได้สถาปนาขึ้นใหม่นี้มีเป้าหมายสำคัญในการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่แตกต่างไปจากอดีต โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวันกับจีนซึ่งปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ตั้งแต่ปี 1949 จนถึงปัจจุบัน กล่าวคือการทำไต้หวันสร้างอัตลักษณ์ใหม่นี้จนได้รับการยอมรับจากสมาชิกประชาคมโลก ส่วนหนึ่งก็เพื่อขบขันให้เห็นว่า อัตลักษณ์ของไต้หวันไม่เหมือนอัตลักษณ์ของจีนและไต้หวันไม่ยอมรับหลักการจีนเดียว อย่างไรก็ตามไต้หวันต้องเผชิญกับวิกฤตด้านสถานะทางการเมืองระหว่างประเทศเนื่องมาจากอิทธิพลของหลักการจีนเดียว (one-China principle) ในทางการเมืองระหว่างประเทศที่ดำเนินมา ตั้งแต่ทศวรรษ 1970 จนกระทั่งในปี 2019 ไต้หวันมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่าง ๆ เพียง 15 ประเทศ ซึ่งกดดันให้ไต้หวันต้อง

พยายามรักษาพื้นที่ระหว่างประเทศและการมีบทบาทต่าง ๆ ในเวทีระหว่างประเทศ ไต้หวันจึงหันไปเน้นความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านต่าง ๆ โดยการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการกับประเทศที่ให้การยอมรับหลักการจีนเดียวด้วยการจัดตั้งสำนักงานแทนสถานทูตในประเทศเหล่านี้

จากการศึกษาพบว่า ความร่วมมือระหว่างไต้หวันและไทย ในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม คือการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษาที่รัฐบาลไต้หวันได้จัดสรรทุนการศึกษามากขึ้นตามนโยบายมุ่งได้ใหม่ให้กับเยาวชนจากประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่เดียวกันไต้หวันก็ได้ให้ทุนการศึกษาเพิ่มขึ้นสำหรับเยาวชนของตนได้มาศึกษาที่ไทยและประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนของทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือด้านการแพทย์ในระดับมหาวิทยาลัยของทั้งสองประเทศ สำหรับการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม มีการดำเนินกิจกรรมที่เผยแพร่วัฒนธรรมร่วมสมัยของไต้หวันกับสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง ยิ่งไปกว่านั้นความสัมพันธ์ที่เป็นการเชื่อมโยงประชาชน ก็ปรากฏในลักษณะของการเดินทางและการท่องเที่ยว โดยพบว่าคนไทยเดินทางไปไต้หวันมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากนับตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2016 เป็นต้นมา ในขณะที่เดียวกันชาวไต้หวันก็เดินทางมาเที่ยวในไทยเป็นอันดับ 1 ของภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะการมีความร่วมมือผ่านองค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศเช่น กองทุนเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไต้หวัน (Taiwan ICDF) ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับมูลนิธิโครงการหลวง (Thailand RPF) รวมทั้งองค์การทางศาสนาของไต้หวันที่เข้ามาดำเนินกิจกรรมทางศาสนาในไทยได้แก่ มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันซึ่งเริ่มการทำกิจกรรมการกุศลในประเทศไทยมานานกว่า 2 ทศวรรษ

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความร่วมมือทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างไต้หวันและไทยที่นับวันยิ่งมีความกระชับแน่นมากขึ้นเป็นผลมาจากประธานาธิบดีไช่อิงเหวินดำเนินนโยบายมุ่งได้ใหม่ในปี 2016 ซึ่งได้เปิดโอกาสให้เกิดความร่วมมือด้านอื่น ๆ นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นความร่วมมือที่เป็นกระแสหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือระหว่างประชาชนกับประชาชน (people-to-people) ซึ่งเป็นผลจากการที่รัฐบาลไต้หวันต้องการสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองในระดับล่าง (low politics) เพื่อทดแทนความสัมพันธ์ในระดับรัฐที่ไต้หวันไม่สามารถขับเคลื่อนให้สัมฤทธิ์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของทฤษฎีในสำนักประกอบสร้างนิยมที่ว่า ไต้หวันได้ปรับเปลี่ยนการออกนโยบายที่เป็นการสร้างอัตลักษณ์และผลประโยชน์อันใหม่ให้กับประเทศ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวันกับไทย จนนำไปสู่การสร้างความเข้าใจร่วมกันในรูปแบบใหม่ และความร่วมมือกันระหว่างกันในด้านสังคมและวัฒนธรรมช่วยส่งเสริมให้เกิดผลประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อไป อาจกล่าวได้ว่า แม้ว่าไต้หวันมีสถานะตามหลักการจีนเดียว แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม รวมถึงความร่วมมือด้านอื่น ๆ ระหว่างประชาชนของทั้งสองฝ่าย และถ้ามองไปในระยะยาวความสัมพันธ์ในรูปแบบนี้จะช่วยสร้างความเข้าใจและการรับรู้ร่วมกันของรัฐต่างๆ ในประชาคมโลกถึงขีดความสามารถและศักยภาพของไต้หวัน อันจะเป็นการเพิ่มพื้นที่ในเวทีระหว่างประเทศให้กับไต้หวันมากขึ้นไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

(1) องค์การในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมของทั้งไต้หวัน และไทยควรพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันในด้านต่าง ๆ โดยการขยายความร่วมมือในกิจกรรมที่มีอยู่แล้วและริเริ่มความร่วมมือรูปแบบใหม่ ๆ ที่จะเอื้อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายทั้งในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว อันจะเกิดผลประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์แก่สังคมการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งความร่วมมือระหว่างกันไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับการริเริ่มและการขับเคลื่อนจากไต้หวัน แต่รัฐบาลไทย บริษัทเอกชน ตลอดจนองค์การภาคประชาสังคมของไทยควรที่จะแสวงหาความร่วมมือในด้านต่าง ๆ กับไต้หวันให้มากขึ้น เพื่อจะได้รับผลประโยชน์ได้อย่างเต็มที่จากศักยภาพและขีดความสามารถในด้านที่ไต้หวันมีมากกว่าไทย เช่น ด้านการศึกษา การแพทย์ และเทคโนโลยี เป็นต้น

(2) การศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ และผลประโยชน์ของไต้หวันกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ เป็นรายประเทศหรือศึกษารายกลุ่มประเทศสมาชิก เช่น กลุ่มประเทศ CLMV หรือ ประเทศต่างๆ ตามนโยบายมุ่งใต้ใหม่ เช่น อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ เป็นต้น โดยเน้นศึกษาในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้ได้รายละเอียดที่มากยิ่งขึ้น อันจะเป็นการเติมเต็มข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากรสำหรับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินกองทุนสนับสนุนการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ ประจำปีงบประมาณ 2562

เอกสารอ้างอิง

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2560, 21 มิถุนายน). เรื่องของความเป็นรัฐ (state) ของไต้หวัน. *มติชน*, น. 6.

ทุนศึกษา "ไต้หวัน" มาแรง ลดเข้มวีซ่า-กวดเด็กไทยเรียนต่อ. (2562, 9 เมษายน). ประชาชาติธุรกิจ. สืบค้นเมื่อ 21 กรกฎาคม, 2562, จาก <https://www.prachachat.net/education/news-313107>

"นโยบายมุ่งใต้ใหม่" เมื่อ "ไทเป" ปักหมุดอาเซียน. (2560, 22 ตุลาคม). เดลินิวส์. สืบค้นเมื่อ 21 กรกฎาคม, 2562, จาก <https://www.dailynews.co.th/article/605582>

รัศมี กฤษณมิม. ไขชีวหลัง, สวีเวินเยียน, จี๋ฮุยไช, อู๋ฮุยลี่, บังอร แซ่ฝิง, วัชรภรณ์ ทิพย์ธวัชวงศา, ดรรชนี สุระเทพ, บุษรา สมบัติ. (ม.ป.ป.). *ครบรอบ 20 ปี มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2562, จาก https://www.tzuchithailand.org/th/images/publication/20_year_anniversary/

มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทย. (ม.ป.ป.) *ปฐมบท ฉือจี้ในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2562, จาก <https://www.tzuchithailand.org/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/our-tzuchi-thailand>

วิเชียร อินทะสี. (2546). *รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง นโยบายการรวมประเทศของจีนและไต้หวัน*. ปทุมธานี: สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สิทธิพล เครือรัฐติกาล และวรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2558). *ไต้หวันในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานการค้าและเศรษฐกิจไทย (ไทเป). (ม.ป.ป.). *ประวัติองค์กร*.

- สืบค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2562, จาก <http://www.tteo.org.tw/main/th/organize/55291-ประวัติองค์กร.html>
- สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย. (2559, 16 มิถุนายน). *ความสัมพันธ์ระหว่างสำนักงานฯ กับไทย*. สืบค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2562, จาก https://www.roc-taiwan.org/th_th/post/59.html
- สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย. (2019, กันยายน). *ไทย-ไต้หวันก้าวไกลไปกับนโยบายมุ่งใต้ใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย
- องอาจ เดชอิทธิรัตน์. (2551). *เบื้องลึกเบื้องหลังความสัมพันธ์ไทย-ไต้หวัน ภายใต้นโยบายจีนเดียว (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ICDF และ RPF จับมือสู่ความร่วมมือใหม่ กับการกลับมาไต้หวัน - ไทย ปี 2019 และร่วมลงนามในโครงการความร่วมมือครั้งที่ 4. (2562, 8 พฤศจิกายน). สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://th.taiwantoday.tw/news.php?unit=469&post=165696&unitname>
- Adler, E. (2012). Constructivism in international relations: Sources, contributions, and debates. In W. Carlsnaes, T. Risse, & B. A. Simmons (Eds.), *Handbook of International Relations* (pp. 112-144). Los Angeles: SAGE.
- Aspinwall, N. (2019, September 26). *Taiwan loses 2 diplomatic allies, wins US support ahead of crucial presidential election*. Retrieved November 7, 2019, from <https://thediplomat.com/2019/09/taiwan-loses-2-diplomatic-allies-wins-us-support-ahead-of-crucial-presidential-election/>
- Chase, M. S. (2007). *Explaining Taiwan's Response to Chinese Military Modernization: Alliance Dynamics, Threat Perceptions, and Domestic Politics*. (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3288570)
- Chen, Y. W. (2012). ECFA and Beyond: The Paradigm Shift of Taiwan's National Defense Policy. In P. C. Y. Chow. (Ed.) *National Identity and Economic Interest: Taiwan's Competing Options and Their Implications for Regional Stability*. (pp. 205-231). New York: Palgrave Macmillan.
- Davison, G. M. (2003). *A short history of Taiwan: the case for independence*. Westport, Connecticut: Praeger
- Friedman, E. (Ed.). (2006). *China's rise, Taiwan's dilemmas and international peace*. New York: Routledge.
- Horowitz, S., Heo, U., & Tan, A. C. Tan. (2007). Democratization and national identity in the China-Taiwan and Korean conflicts. In S. Horowitz, U. Heo, & A. C. Tan (Eds.) *Identity and change in East Asian Conflicts: The case of China, Taiwan, and the Koreas*. (pp. 1-26). New York: PALGRAVE MACMILLIAN.
- Huang, C.-H., & James, P. (2014). Blue, green or aquamarine? Taiwan and the status quo preference. *The China Quarterly*, 219, 670-692. doi.org/10.1017/S0305741014000745.
- Hughes, C. R. (2016). National identity. In G. Schubert (Ed.),

- Routledge Handbook of Contemporary Taiwan*. (pp. 153-168). New York: Routledge.
- Liu, J. C.-N. (2004). *From Chinese National Identity to Taiwanese Consciousness: An Examination of the Cultural Elements in Taiwan's Democratization during the Lee Teng-hui Era and Its Legacy, 1988-2004*. (Unpublished doctoral dissertation). Bond University, Australia.
- Kantasingh, K. C. (2012). *A Fruitful Future for the United States and China: Altering the United States-Taiwan Relationship*. (Master thesis). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 1537156)
- Kegley, C. W., Jr. & Blanton, S. L. (2013). *World politics: trend and transformation*. Massachusetts: Wadsworth, Cengage Learning.
- KuntiĆ, D. (2015). *The Ominous Triangle: China-Taiwan-the United States relationship*. Croatian International Relations Review/CIRR, XXI, 239-280. doi:10.1515/cirr-2015-0008
- Li, Y. (2014). *Constructing Peace in the Taiwan Strait: a constructivist analysis of the changing dynamics of identities and nationalisms*. Journal of Contemporary China, 23, 119-142. doi:10.1080/10670564.2013.809985
- Melgoza, D. M. (2013). *Taiwan & China: The Unspoken Conflict in The 21st Century*. (Master thesis). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 10305833)
- Muyard, F. (2012). *Taiwanese National Identity, Cross-Strait Economic Interaction, and the Integration Paradigm*. In P. C. Y. Chow. (Ed.) *National Identity and Economic Interest: Taiwan's Competing Options and Their Implications for Regional Stability*. (pp. 153-186). New York: Palgrave Macmillan.
- Ngeow, C. B. (2017). *Taiwan's Go South Policy: Deja vu All Over Again?*. *Contemporary Southeast Asia*, 39(1), 96-126. doi:10.1355/cs39-1c.
- Wei, C.-Y. (2017). *Taiwan's cultural diplomacy and cultural policy: A case study focusing on performing arts (1990-2014)*. (Unpublished doctoral dissertation). University of London, England.
- Wendt, A. (1992, Spring). *Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics*. *International Organization*, 46(2), 391-425.
- Winkler, S. (2011, November 17). *Biding Time: The Challenge of Taiwan's International Status*. Retrieved April 22, 2018, from <https://www.brookings.edu/research/biding-time-the-challenge-of-taiwans-international-status/>
- Zehfuss, M. (2002). *Constructivism in international relations the politics of reality*. Cambridge: Cambridge University Press.

การสัมภาษณ์

- Chang, Boris C.K. Acting Director Political Division, Taipei Economic & Cultural Office in Thailand. (2019, November 22). Interview.
- Chen, Shangmao. Professor of Department of Public Affairs and

Director of Southbound Policy Office, Fo Guang University, Taiwan. (2019, November 17). Interview.

Hsu, Jason. Director of Economic Division. Taipei Economic & Cultural Office in Thailand. (2019, November 18). Interview.

พิทยา สุวตันธ์. รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (22 พฤศจิกายน 2562). สัมภาษณ์.
วรศักดิ์ มหัทธโนบล. รองศาสตราจารย์ ประจำคณะรัฐศาสตร์ และผู้อำนวยการศูนย์จีนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (22 พฤศจิกายน 2562). สัมภาษณ์.

สิทธิพล เครือรัฐติกาล. รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ และผู้อำนวยการสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (19 พฤศจิกายน 2562). สัมภาษณ์.